

Jan Heijmans

JAN HEIJMANS IN GESPREK MET PASI SAHLBERG

“DE GROOTSTE VIJAND VAN CREATIVITEIT IS STANDAARDISATIE”

In 2009 ontmoet ik Pasi Sahlberg voor het eerst tijdens het ‘Grasping the future’ congres in Helsinki. Ik werd gegrepen door zijn provocerende presentatie van GERM: Global Education Reform Movement. Eén uitspraak in het bijzonder raakte me: “GERM is about OECD stuff often mis-used by politicians to push forward their own agenda”. Is alle aandacht vandaag de dag voor toetsing, leerlingvolgsystemen, ranglijsten en prestatiebeloningen dan een wereldwijde samenzwering van politici? Is onderwijs dan een speelbal van beleidsmakers geworden? GERM grijpt ook in Nederland razendsnel om zich heen. Het thema heeft me de laatste jaren flink beziggehouden. Ik ben er meer over gaan lezen, sprak erover met collega’s en na enkele inspirerende ontmoetingen met Sahlberg besloot ik om zijn wereldwijde bestseller Finnish lessons te gaan bewerken voor de Nederlandse situatie. De tijd is rijp voor een kritisch Rijnlants tegengeluid in Nederland.

Na de dag met de langste file aller tijden in ons land, haal ik hem op van Schiphol voor zijn masterclass tour met Finse lessen voor Nederland. Drie dagen op stap met één van de meest invloedrijke onderwijsdenkers van dit moment. Een buitenkans om tijdens het autorijden in alle rust met hem te spreken over onderwijs, leraren en leiders.

Pasi Sahlberg is directeur generaal van het ‘Centrum voor Internationale Mobiliteit en Samenwerking’ (CIMO) van het Finse Ministerie van Onderwijs. Hij was o.a. werkzaam voor de Europese commissie en de Wereldbank en had zo de kans om kennis te maken met de onderwijssystemen van meer dan 50 landen. Hij is professor aan de universiteiten van Helsinki en Oulu in Finland, zit in het bestuur van de ASCD en de IASCE in Amerika en reist de wereld rond om overal uit te leggen dat het succes van het Finse onderwijs vooral te danken is aan ‘toeval’, vasthouden aan principes en de kwaliteit van Finse leraren.

Onderweg naar OCW vraag ik hem hoe hij zichzelf ziet als ‘goeroe’, wereldverbeteraar, onderzoeker, spreker of als iets anders? Sahlberg lacht en zegt: “Ik ben in de eerste plaats leraar.” Het is namelijk een goede gewoonte van hem om iedere keer als hij voor het eerst wat langer in een land verblijft een paar lessen wiskunde op een school voor voortgezet onderwijs te geven. “Zo krijg ik wat gevoel bij het onderwijsklimaat in een land”, zegt hij. “Ook hoor ik zo wat jongeren bezighoudt en hoe zij over de school en het onderwijssysteem denken.” Dat zouden beleidsbepalers in zijn ogen veel meer moeten doen. Ga kijken en luisteren wat er in de klas gebeurt, praat met leraren, geef zelf eens les, dan ervaar je pas hoe veel het vak van je vraagt. Bestuurders, politici en beleidsmakers

hebben daar geen flauw idee meer van. Het drukke programma laat deze keer geen schoolbezoek toe, maar ik verzeker hem dat we dit tijdens zijn volgende bezoek aan Nederland in mei goed gaan maken.

Finland heeft zeker niet het beste onderwijssysteem ter wereld. Dat kun je volgens Sahlberg ook nooit meten, de verschillen tussen de systemen zijn gewoon te groot. Onderwijs moet ook niet gaan over ‘competitie’, maar over ‘publiek vertrouwen’. Hij is er dan ook bijzonder trots op dat 75% van de volwassen Finnen in een recent onderzoek aangaf dat de belangrijkste verdienste van hun land niet Sibelius, Alvar Aalto, Jari Litmanen, Nokia of Angry Birds was, maar het negenjarig algemeen toegankelijk en publiek bekostigd funderend onderwijs (Peruskoulu). Als je naar de ontwikkeling van het Finse onderwijs kijkt, dan valt in de eerste plaats op dat Finland het niet altijd zo goed gedaan heeft. Na de tweede wereldoorlog verkeerde het onderwijs nog in deplorabele staat. Het gelijke kansen ideaal, de Finse consensus en het besef dat onderwijs de basis vormt voor een concurrerende kenniseconomie en een gezonde samenleving vormen de motor voor verandering. Het Finse onderwijs mag niet op haar lauweren rusten. Kijk maar wat er gebeurt is met Nokia, dat was ook eens de grootste leverancier van mobiele telefoons.

“Ook in dit plan lees ik de bekende ‘spierballentaal’ van ‘bij de besten willen horen’. Als iedereen het beste wil zijn, dan zullen velen teleurgesteld worden.”

Sahlberg heeft ter voorbereiding op zijn bezoek aan Nederland o.a. het actieplan ‘Leraar 2020’ gelezen. Ik vraag hem wat hij daarvan vindt. “Ook in dit plan lees ik de bekende ‘spierballentaal’ van ‘bij de besten willen horen’. Als iedereen het beste wil zijn, dan zullen velen teleurgesteld worden.” Volgens Sahlberg is het hoog tijd voor een paradigmashift van ‘wij willen het beste schoolsysteem ter wereld hebben’ naar ‘we willen een schoolsysteem waarin iedereen de mogelijkheid heeft om succesvol te worden’. Daar ligt de echte uitdaging voor een samenleving. “En Nederland heeft hele goede vooruitzichten. Jullie kinderen zijn al de gelukkigste kinderen ter wereld. Ook hebben jullie net als Finland op vele fronten goede systemen. Goede voor- en vroegschoolse voorzieningen, goede gezondheids- en jeugdzorg, niet te grote inkomensongelijkheid, een sterke economie, innovatiekracht, etc. Het is belangrijk dat al die systemen gezamenlijk hun werk doen. Dan is er ook een krachtig en vitaal onderwijssysteem.”

Op de rit van Utrecht naar Zwolle krijgen we het over GERM. Ik vraag hem waarom hij daar zo tegen ageert. Sahlberg geeft aan dat hij in meer dan 20 jaar onderzoek wereldwijd nog geen enkel bewijs gevonden heeft dat marktmechanismen en meer competitie in het onderwijs enige verbetering tot stand gebracht hebben. “Sterker nog, het is niet gezond, noch voor kinderen, noch voor leraren. Kijk bijvoorbeeld maar eens naar het aantal zelfmoorden onder pubers in sommige Aziatische landen of naar het aantal ontslagen leraren in het Amerikaanse systeem.”

Ik vraag hem hoe Finland tot nu toe zo immuun kon blijven voor GERM. Sahlberg geeft aan dat dit in de eerste plaats komt door de lerarenopleiding. Sinds de jaren 70 is deze van een academisch niveau. “Wij leiden kritische leraren op die in staat zijn om te beoordelen of een aanpak geschikt is en bijdraagt aan de ontwikkeling van een kind. Ze kunnen niet goed onderbouwde opvattingen en methoden weerleggen.

Daarnaast hebben ze de ruimte en de autonomie om binnen de algemene curriculumrichtlijnen eigen keuzes te maken. Ieder kind kan zo succesvol zijn, omdat het gewaardeerd wordt ten opzichte van zijn of haar mogelijkheden.”

tussen scholen in Nederland, over de discontinuïteit in onderwijsbeleid, over het feit dat we hier een langere leerplicht hebben, dat kinderen hier veel meer uren naar school gaan en toch minder presteren. We hebben het ook over de tijd die je gegund moet worden om te leren

GLOBAL EDUCATION REFORM MOVEMENT	DE FINSE MANIER
Marktmechanismen in het onderwijs	Professionaliteit van leraren en leiders
Meer competitie	Samenwerking tussen scholen
Verantwoording op basis van toetsen	Verantwoordelijkheid op basis van vertrouwen
Standaardisatie	Maatwerk
Schoolkeuze en prive scholen	Gelijke kansen en publiek bekostigd
Mens als productiefactor	Sociaal kapitaal

Dan toch maar even naar de lerarenopleiding. Iedereen staart zich blind op het academisch niveau, maar dat is volgens Sahlberg niet de kern. “Het is een heel aantrekkelijk beroep. Per jaar zijn er ongeveer 7500 kandidaten voor de opleiding, maar 10% wordt geaccepteerd. We willen dat mensen die voor het vak van leraar kiezen, daar ook blijven werken. We willen een kritische massa van hele goede leraren. Van iedereen willen we weten wat hun ‘drive’ is om in het onderwijs te willen werken. De selectie verloopt in drie fasen. Eerst krijgen potentiële studenten een pittige kennistest, daarna volgt een groepsopdracht om samenwerkingsvaardigheden te beoordelen. Degenen die de laatste fase halen krijgen een pittig motivatiegesprek.” Sahlberg geeft het voorbeeld van zijn nichtje Veera. “Zij is een slimme meid, die met hoge cijfers geslaagd is voor het voortgezet onderwijs. Zij rolt met glans door de eerste twee fasen, maar wordt afgewezen in het motivatiegesprek. Het feit dat vele familieleden in het onderwijs werken en dat ze van kinderen houdt, zijn in eerste instantie niet voldoende om toegelaten te worden tot de lerarenopleiding. Na een jaar vrijwilligerswerk in een basisschool werd Veera alsnog toegelaten.” Wil je weten waarom, lees dan haar motivatie maar eens op p. 105-106 van de vertaling van *Finnish Lessons*.

Sahlberg blijft alle dagen en in alle omstandigheden een groot inspirator. We hebben het over de grotere verschillen

spelen, om kunst en cultuur te leren waarderen, om als leraar na schooltijd tijd te hebben voor samenwerken, lesvoorbereiding en schoolverbetering. We hebben het eveneens over vroegtijdig schoolverlaten, pesten, omgaan met verschillen en het sluiten van scholen in kleine kernen. Kortom ook Finland kent vergelijkbare problemen.

Op de laatste dag vraag ik Sahlberg naar zijn belangrijkste lessen voor Nederland. Het zijn er vijf:

1. meer (locale) samenwerking, minder (international) competitie;
2. meer verantwoordelijkheid op basis van vertrouwen, minder verantwoording op basis van toetsen;
3. meer eigenaarschap bij de leraar, minder externe controle;
4. focus meer op gelijke kansen en minder op marktwerking;
5. de grootste vijand van creativiteit is standaardisatie. Meer ‘bewezen’ aanpakken en minder geëxperimenteer met kinderen.

Meer lezen of Sahlberg volgen. Kijk op:

- www.pasisahlberg.com
- www.finnishlessons.nl

Hugo van den Ende

KLASSIEKERS IN DE KLAS: GEVECHT TEGEN WINDMOLENS?

Hoe komt het toch dat Jip en Janneke met hun huis-, tuin- en straatavonturen nog steeds in allerlei voorleesverhalen in de klas opduiken, maar Niels Holgersson, koning Arthur, Tijn Uilenspiegel of Don Quichot (om een aantal heel speciale (anti)helden uit de literatuur te noemen) alleen bij naam gekend zijn?

Waar is onze zucht naar avontuur, onze nieuwsgierigheid naar andere tijden, andere culturen gebleven? Zien we verhalen nog wel als uitdagende gespreksonderwerpen waar je het ook best met elkaar over oneens kunt zijn of worden ze gebruikt om kinderen een veilige wereld voor te spiegelen in een burgerlijk bestaan? Waar is ook onze belangstelling voor grote onderwerpen, opofferingen en heldendaden gebleven? Wordt er niet meer gedwaald, geblunderd, geslachtofferd in de groep?

Het wordt hoog tijd voor een voorleesboek vol klassieke verhalen, die als een canon van de literatuur (voor)gelezen dienen te worden. We houden daarmee een Europese cultuurgeschiedenis levend en krijgen een schat aan gespreksstof in handen. Het jaar 2013 is uitgeroepen tot voorleesjaar: welke uitgeverij ziet hier wel brood in? Er zijn inmiddels heel wat goed vertaalde en mooi geïllustreerde klassiekers op de markt, dus moet het niet moeilijk zijn om een prachtig verzorgde bundel uit te geven.

Aan uitgeverij Tutti zal het niet liggen: zij durft nog avonturen aan met prachtig verzorgde uitgaven, die ook nog eens ondersteund worden met lesbrieven en achtergrondinformatie op hun website. Zo heeft ze ook het wereldberoemde verhaal van de dolende Spaanse ridder Don Quichot en zijn schildknaap Sancho Panzo geschikt gemaakt voor kinderen.

Dit verhaal schreef Miguel de Cervantes in 1605 toen hij wegens schulden in een Spaanse cel belandde na een heel avontuurlijk soldatenleven; hij werd er al tijdens zijn leven beroemd mee. Even leek het of hij van zijn schulden af kon komen, maar hoewel hij in 1615 nog een tweede deel wist te schrijven, overleed hij een jaar later, even berooid als in zijn slechtste dagen. Ondertussen liet hij wel twee pillen van boeken na: in totaal zo'n 2000 pagina's. Maak daar maar eens een toegankelijk jeugdboek van zonder de inhoud al te veel geweld aan te doen!

De uitgeverij heeft het slim aangepakt: ze heeft één van de bekendste Spaanse illustratoren gevraagd om nieuwe tekeningen te maken en ze hebben flink uitgepakt: bijna elke pagina kent wel eenkleurrijke en heel toegankelijke tekening. Daarnaast is de taal aangepast aan een andere (leef)tijd door Rosa Navarro Durán, die als hoogleraar oude Spaanse letterkunde van de universiteit van Barcelona natuurlijk wel weet waar ze het over heeft. Wat gebleven is: een toegankelijke en grappige vertelling, waarom jong en oud kunnen glimlachen. Goed om te lezen en te herlezen en te weten wie nu precies de allereerste Ridder van de Droevige Figuur is geweest.

Rosa Navarro Durán,
Francesc Rovira (ill.)(2011). *Don Quichot*,
Nijmegen: Tuttibooks.
www.tutti.nl/don-quichot.htm

